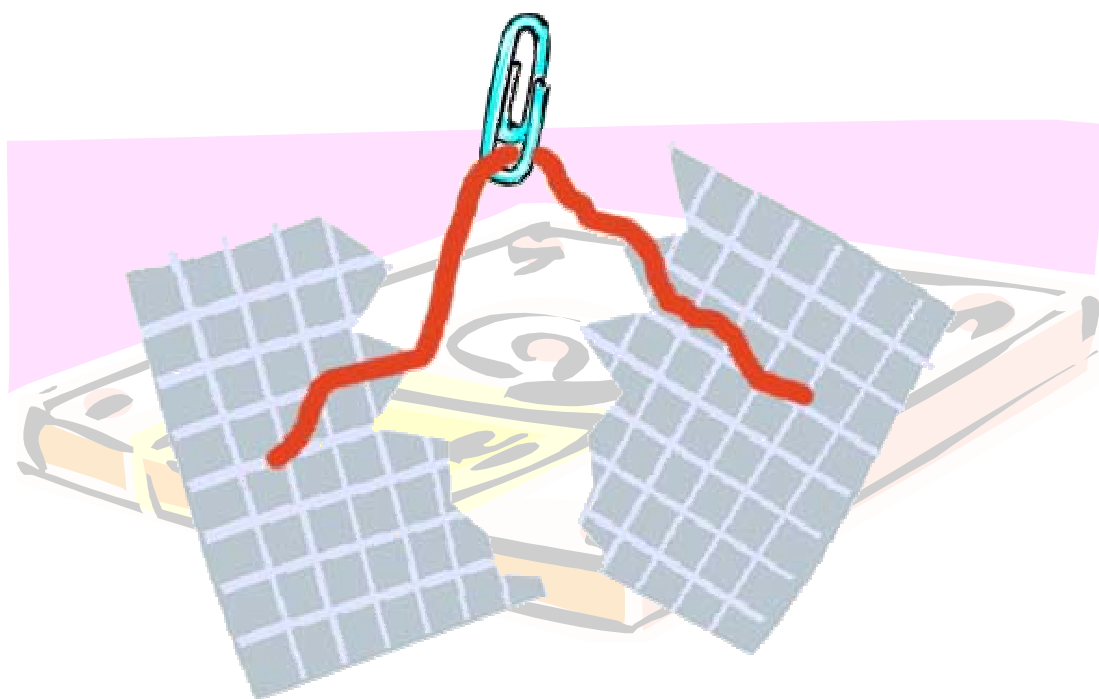

משרות פנויות, איוש משרות ופליטת עובדים מגזר עסקי, רבעון רביעי 2002

נתוני סקר מעסיקים

עיקרי הממצאים¹

ברבעון הרביעי של 2002 נמשכה מגמת ההאטה בשוק העבודה שאפיינה את המשק בשנתיים האחרונות מאז פרוץ האינפלציה ותחילת המשבר העולמי בענפי הטכנולוגיה. לאחר רבעון בודד, הרבעון השלישי של שנת 2002, שבו בעיקר מסיבות עונתיות חל שיפור מסוים בחלק מממדי התעסוקה, התאפיין הרבעון הרביעי של השנה בירידה במרבית מימדי התעסוקה. הרבעון הרביעי, בדומה לרבעונים הקודמים של שנת 2002, התאפיין בשיעור גבוה של משרות שאוישו וביעור גבוה יותר של עובדים שנפלטו, בהשוואה לרבעון המקביל אשתקד. מגמה זו נובעת מהגידול בשימוש בעובדים זמניים. המצב הנוכחי בשוק העבודה אינו נתפס ע"י המעסיקים כשיאו של המשבר. מעסיקים צופים המשך ירידה הן במצבת כח האדם והן ברמת הפעילות של עסקיהם ברבעון הבא.

בהיקף המשרות הפנויות חלה ירידה ומספרן ירד ל- 48 אלף בממוצע יומי בהשוואה ל- 55 אלף ברבעון הקודם. עם זאת, רמת הביקוש למשרות פנויות עדיין גבוהה בהשוואה לרבעון המקביל אשתקד שבו נרשמו רק 32 אלף משרות בממוצע יומי. הירידה נבעה בחלקה מירידה בביקוש לעובדים בענפי הבניה והחקלאות שעיקרו מופנה לעובדים זרים. ללא ענפי הבניה והחקלאות מספר המשרות הפנויות היה פחות או יותר יציב מאז הרבעון השני של 2001, ובמרבית הרבעונים הוא נע בין 20 ל- 22 אלף משרות פנויות. התנודות בסך המשרות הפנויות במגזר העסקי הושפעו במידה רבה מהתהליכים המנהליים הקשורים בגיוס עובדים זרים בענפי הבניה והחקלאות.

הירידה במספר המשרות הפנויות ברבעון האחרון באה לידי ביטוי גם בירידה בשיעור המעסיקים שדיווחו על קיומן של משרות פנויות, בירידה בשיעור המעסיקים שדיווחו על קשיים בגיוס עובדים ובהתקצרות משך חיפוש מועמדים לאיוש משרות אלה.

הרבעון הרביעי של 2002 התאפיין בירידה חדה במספר המשרות שאוישו ובעלייה קלה במספר העובדים שנפלטו בהשוואה לרבעון הקודם.

מספר המשרות שאוישו הגיע ברבעון זה ל- 53 אלף בממוצע לחודש, בהשוואה ל- 62 אלף ברבעון הקודם, בעוד מספר העובדים שנפלטו עמד על 66 אלף, בהשוואה ל- 64 אלף ברבעון הקודם. בהשוואה לרבעון המקביל אשתקד שבו אוישו רק 43 אלף משרות, מספר המשרות שאוישו היה גבוה יחסית, אך מספר העובדים שנפלטו ברבעון זה הוא הגבוה ביותר מאז הרבעון האחרון של שנת 2000, הרבעון בו פרצה האינפלציה.

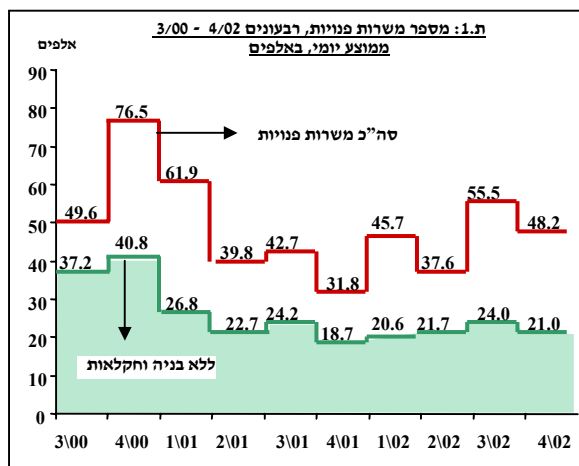
מאז התעסוקה, המוגדר כמספר המשרות שאוישו פחות מספר העובדים שנפלטו, המשיך להיות שלילי בדומה לכל התקופה מאז הרבעון הרביעי של שנת 2000. מאז התעסוקה ברבעון הרביעי צנח בצורה חדה, בהשוואה לכל שלושת הרבעונים הראשונים של השנה, ועמד על -13.3 אלף עובדים בממוצע לחודש, מאז דומה לזה שנרשם ברבעון המקביל אשתקד. למאזן התעסוקה השלילי תרמו בעיקר ענפי הבניה והחקלאות. ללא ענפים אלה מאזן התעסוקה עמד ברבעון האחרון של 2002 על -3.2 בלבד.

¹ בשנת 2002 הוחלף מדגם סקר המעסיקים המתבסס על נתוני קובץ המעסיקים של המוסד לביטוח לאומי. נתוני השנים הקודמות הותאמו למדגם החדש, שכולל גם חלק מענפי החינוך. במסגרת הסקר מרואיינים מדי רבעון 2,500 עסקים. הסקר נערך באמצעות חברת 'ביזנס דאטה ישראל' מאז 1997 והוא משמש ללימוד נושא הביקוש לעובדים במשק ותכנון הכשרה מקצועית.

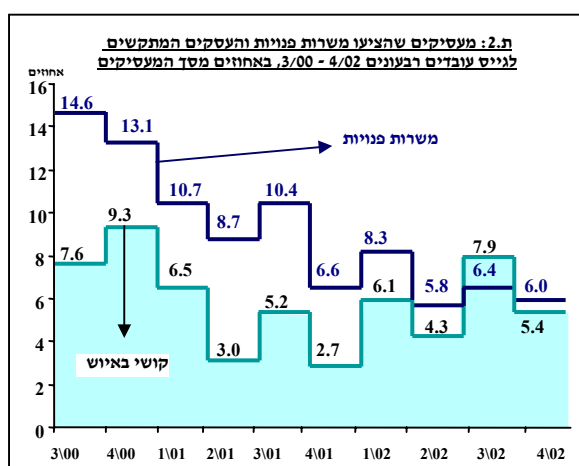
ברבעון האחרון של 2002, בדומה לרבעונים האחרים של שנה זו, הסתמנה מגמה של ירידה בשיעור העובדים שנפלטו עקב צמצומים ועלייה בשיעור העובדים שנפלטו עקב סיום העבודה. המגמה מבטאת נטייה של מעסיקים להשתמש יותר בכח אדם זמני על חשבון צמצום מצבת כח האדם הרגילה. ברבעון הרביעי של 2002 נרשמו המגמות השליליות ביותר בשאלות הבודקות את הציפיות לשינוי מאז החל סקר המעסיקים במחצית השנייה של שנת 1997. המנהלים העריכו כי הרבעון הראשון של שנת 2003 יהיה גרוע מקודמו הן בהיקף מצבת כח האדם והן בהיקף הפעילות של עסקיהם.

משרות פנויות²

הרבעון הרביעי של 2002 התאפיין בירידה במספר הכולל של משרות פנויות. מספר המשרות הפנויות הגיע ברבעון זה ל- 48 אלף, זאת בהשוואה ל- 55 אלף ברבעון הקודם. עם זאת, בהשוואה לרבעון המקביל אשתקד שבו מספר המשרות הפנויות הכולל עמד על 32 אלף בלבד, מספר המשרות הפנויות ברבעון האחרון של 2002 היה גבוה למדי (ראה תרשים 1). הירידה במספר המשרות הפנויות בהשוואה לרבעון הקודם נבעה ברובה מירידה בביקושים בענפי הבנייה והחקלאות. ללא ענפי הבניה והחקלאות מספר המשרות הפנויות

נשאר פחות או יותר יציב מאז הרבעון השני של 2001. ברוב הרבעונים בתקופה הנידונה נע מספר המשרות הפנויות בין 20 ל- 22 אלף לחודש. התנודות בסך המשרות הפנויות במגזר העסקי הושפעו במידה רבה מהקביעות המנהליות לגבי גיוס והחלפת עובדים זרים בענפי הבניה והחקלאות. הירידה בהיקף הביקושים למשרות פנויות בהשוואה לרבעון הקודם, לאחר ניפוי ענפי הבניה והחקלאות, נובעת בעיקר מירידה בענפי התעשייה והשירותים העסקיים. בענפי השירותים הפיננסיים, ובמידה חלקית גם בענפי האירוח והאוכל, נרשמו עליות בביקושים לעובדים.

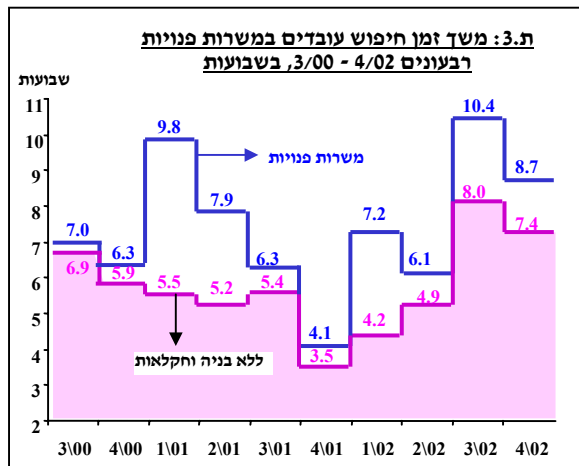
אחוז המעסיקים שהציעו משרות פנויות עמד ברבעון הרביעי של 2002 על 6% מסך החברות (ראה תרשים 2). שיעור זה מבטא ירידה קלה הן בהשוואה לרבעון הקודם שבו 6.4% מהמעסיקים הציעו משרות פנויות, והן בהשוואה לרבעון המקביל אשתקד שבו 6.6% מהמעסיקים הציעו משרות פנויות. שיעור המעסיקים שהציעו משרות פנויות ברבעון הרביעי של 2002 היה נמוך במידה ניכרת בהשוואה לשיעור שנמדד ברבעון המקביל לפני שנתיים, לפני פרוץ האינתיפאדה, אז עמד שיעור

² החל משנת 2002 נכללו במדגם גם חלק מענפי החינוך (החינוך הגבוה והחינוך הבלתי פורמאלי).

המעסיקים שהציעו משרות פנויות על 13.1%.

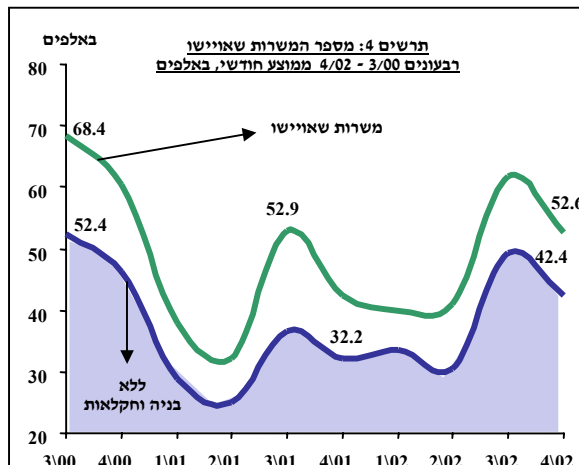
מגמה דומה, בולטת יותר, נרשמה במדד הבודק את דיווח המעסיקים על קשיים בגיוס עובדים. 5.4% מהמעסיקים דיווחו ברבעון הרביעי של 2002 על קשיים בגיוס עובדים, ירידה חדה בהשוואה לרבעון הקודם שבו 7.9% מהמעסיקים דיווחו על קשיים דומים. עם זאת, שיעור המעסיקים שדיווחו על קשיים בגיוס עובדים ברבעון האחרון של 2002 היה גבוה מהשיעור הנמוך במיוחד 2.7%, שנרשם ברבעון המקביל אשתקד.

מדד נוסף המודד קשיים באיוש משרות פנויות הוא משך זמן החיפוש. מדד זה מושפע מהיצע העובדים למשרות פנויות. ככל שמעגל האבטלה מתרחב ניתן לצפות להקטנת משך זמן החיפוש לאיוש משרות פנויות. בנוסף, מושפע המדד גם מהרכב המשרות הפנויות- משך זמן האיוש של עובדים זרים ושל עובדים בעלי כישורים גבוהים גבוהים מזה של עובדים אחרים.

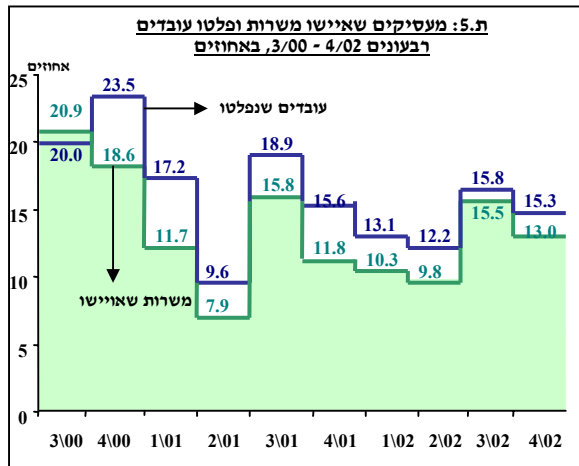
המגמות במדד הבודק את משך זמן החיפוש היו דומות לאלה שנמצאו במדד הבודק את הקשיים באיוש משרות. ברבעון הרביעי של 2002 התקצר משך זמן החיפוש במשרות הפנויות והגיע ל- 8.7 שבועות (ראה תרשים 3). זמן זה קצר מזמן החיפוש ברבעון הקודם- 10.4 שבועות, אך ארוך במידה ניכרת מזמן החיפוש ברבעון המקביל אשתקד - 4.1 שבועות. הממצאים היו דומים גם בניכוי ענפי הבניה והחקלאות שהמשרות הפנויות בהן מיעודת בחלקן הגדול לעובדים זרים.

איוש משרות

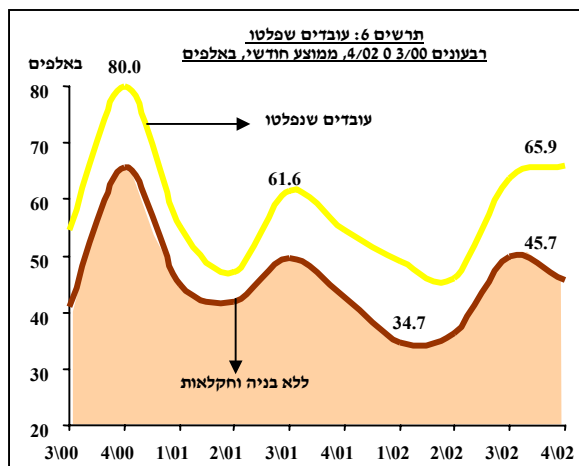
מספר המשרות שאוישו ברבעון הרביעי של 2002 הגיע ל- 53 אלף בממוצע לחודש. מספר זה נמוך במידה ניכרת ממספר המשרות שאוישו ברבעון הקודם - 62 אלף, אך גבוה ממספר המשרות שאוישו ברבעון המקביל אשתקד - 43 אלף בלבד (ראה תרשים 4).

הירידה באיוש המשרות ברבעון האחרון של 2002 נבעה בעיקר מירידה באיוש משרות בענפי השירותים העסקיים, האירוח והאוכל, החקלאות והבריאות.

ניתוח הנתונים על פי מעסיקים מצביע על מגמה דומה. שיעור המעסיקים שדיווחו על איש משרות עמד ברבעון הרביעי על 13%, נמוך מהשיעור שנרשם ברבעון הקודם - 16%, ודומה לשיעור שנרשם ברבעון המקביל אשתקד - 12% (ראה תרשים 5).

עובדים שנפלטו ממשרותיהם

ברבעון האחרון של 2002 נשאר מספר העובדים שנפלטו ממשרותיהם ברמה הגבוהה שאיפיינה את הרבעון הקודם. מספר העובדים שנפלטו הגיע ברבעון זה ל- 66 אלף בהשוואה ל- 64 אלף ברבעון הקודם. מספר הנפלטים ברבעון זה גבוה במידה ניכרת בהשוואה לרבעון המקביל אשתקד, אז עמד מספר הנפלטים על 55 אלף בלבד (ראה תרשים 6). מספר הנפלטים הגבוה יחסית ברבעון הרביעי של 2002 נובע רובו ככולו מעלייה בענפי הבנייה והחקלאות. ענפים אלה התאפיינו בעלייה חדה במספר הנפלטים מ- 14 אלף ברבעון הקודם ל- 20

אלף ברבעון זה. מאחר שבמספר המשרות שאוישו והמשרות הפנויות בענפי הבנייה והחקלאות כמעט ולא חלו שינויים בין שני הרבעונים, ניתן ללמוד מהממצאים על ההטרוגניות הרבה שאיפיינה את התעסוקה בענפי הבנייה והחקלאות. מעסיקים רבים בענפים אלה פלטו מספר גדול של עובדים בעוד שמעסיקים אחרים דיווחו על ביקושים לעובדים, בעיקר ביקושים לעובדים זרים.

בענפי החינוך, ובמידה פחותה גם בענפי התעשייה והבריאות, נרשמה ירידה במספר העובדים שנפלטו ברבעון האחרון של 2002 בהשוואה לרבעון הקודם. הירידה בענפי החינוך נובעת בעיקר מסיבות עונתיות לאחר שענפים אלה פולטים עובדים רבים בחודשי הקיץ.

שיעור המעסיקים שדיווחו על פליטת עובדים הגיע ברבעון האחרון של 2002 ל- 15.3%, שיעור דומה הן לשיעור שנרשם ברבעון הקודם והן לשיעור ברבעון המקביל אשתקד (ראה תרשים 5). כלומר, העלייה במספר העובדים שנפלטו, בעיקר בהשוואה לרבעון המקביל אשתקד, נובעת מפליטה מוגברת של עובדים ע"י חלק מהמעסיקים בעוד ששיעור המעסיקים שפלטו עובדים נשאר יציב.

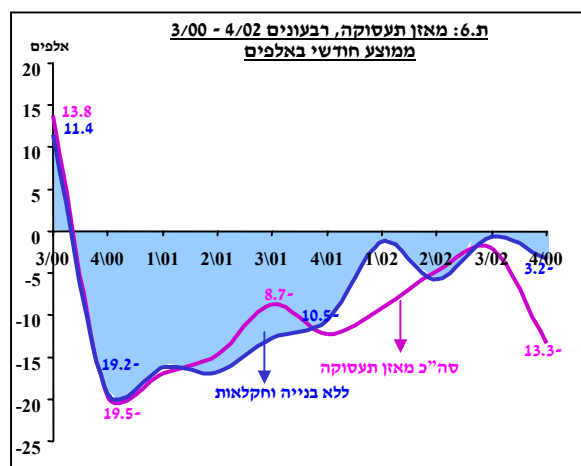
בבדיקת הסיבות לפליטת עובדים, נמצא כי 13 אלף מהעובדים נפלטו כתוצאה מצמצומים. מספר זה דומה למספר העובדים שנפלטו מסיבה זו ברבעון הקודם, אך נמוך במידה ניכרת מהמספר שנרשם ברבעון המקביל אשתקד – 23 אלף (ראה לוח 1).

לוח 1 – העובדים שנפלטו עקב צמצומים וגמר פרויקטים רבעוניים 4/02 – 3/00, ממוצע חודשי, באלפים ובאחוזים

סך הנפלטים באלפים	מהם:	עקב צמצומים		עקב גמר פרויקטים	
		באלפים	אחוז מסך הנפלטים	באלפים	אחוז מסך הנפלטים
65.9	4/02	12.6	19.1	7.4	11.2
59.5	3/02	13.5	22.7	15.4	25.9
45.0	2/02	15.4	34.2	5.2	11.6
48.9	1/02	18.8	38.4	5.1	10.4
54.7	4/01	23.1	42.2	4.8	8.8
61.6	3/01	27.9	45.3	3.8	6.2
47.0	2/01	21.2	45.1	3.1	6.6
55.1	1/01	14.9	27.0	3.7	6.7
80.0	4/00	28.8	36.0	3.7	4.6
54.5	3/00	7.5	13.8	5.0	9.2

במקביל לירידה במספר העובדים שנפלטו עקב צמצומים, נרשמה עלייה בשנת 2002 במספר ובשיעור של העובדים שנפלטו עקב סיום פרויקטים. מגמה זו קשורה להתגברות הנטייה של מעסיקים להעסקה של עובדים זמניים. מעסיקים נוטים לצמצם את מצבת כח האדם הקבועה שלהם ולהיעזר יותר בעובדים זמניים ועקב כך, יורד חלקם של העובדים הנפלטים עקב צמצומים ועולה חלקם של נפלטים שעבודתם הסתיימה ועובדים שנפלטו מסיבות אחרות.

השינוי בתעסוקה

מאזן התעסוקה, המוגדר כמספר המשרות שאוישו פחות מספר העובדים שנפלטו, המשיך להצביע ברבעון הרביעי של 2002 על מגמה שלילית, בדומה לכל התקופה מאז פרוץ האינתיפאדה ברבעון האחרון של 2000. המגמה השלילית ברבעון זה הייתה בולטת במיוחד ומאזן התעסוקה עמד על -13.3. מאזן זה נמוך בהרבה מהמאזן שנרשם ברבעון הקודם -2.0 בלבד ודומה למאזן שנרשם ברבעון המקביל אשתקד (ראה תרשים 7).

למאזן התעסוקה השלילי תרמו בעיקר ענפי הבנייה והחקלאות. ללא ענפים אלה, מאזן התעסוקה עמד על - 3.2 בלבד. בנוסף לענפי הבנייה והחקלאות, נרשם מאזן תעסוקה שלילי ברבעון זה גם בענפי השירותים העסקיים והאירוח והאוכל.

ציפיות מנהלים לשינויים בהיקף כח האדם ובפעילות העסקית

ציפיות המנהלים לשינויים בכח אדם ולשינויים בפעילות העסקית ברבעון הבא נבדקו בהשוואה ליום הראיון.

לוח 2 – ציפיות לשינוי בכוח אדם ובפעילות העסקית, רבעונים 4/02–3/00, באחוזים מסה"כ

ציפיות לשינויים בכוח אדם				ציפיות לשינויים בפעילות				
ירידה	ללא שינוי	גידול	סה"כ	ירידה	ללא שינוי	גידול	סה"כ	
11.3	80.3	8.5	100%	46.7	41.7	11.6	100%	4/02
5.6	85.4	9.0	100%	35.0	51.2	13.8	100%	3/02
7.3	86.9	5.8	100%	29.4	62.9	7.7	100%	2/02
8.8	81.9	9.3	100%	36.1	50.3	13.6	100%	1/02
7.9	83.1	8.9	100%	30.9	56.2	12.9	100%	4/01
6.3	83.4	10.3	100%	23.7	56.8	19.5	100%	3/01
5.2	89.7	5.1	100%	9.3	78.4	12.2	100%	2/01
5.1	86.9	8.1	100%	15.0	73.6	11.3	100%	1/01
8.2	81.9	10.0	100%	28.7	57.5	13.8	100%	4/00
4.6	83.2	12.1	100%	11.8	65.9	22.4	100%	3/00

ברבעון הרביעי של 2002 נרשם מאזן ציפיות שלילי לשינויים בכח אדם. 11.3% מהמנהלים צפו ירידה במצבת כח האדם ברבעון הבא לעומת 8.5% שציפו לעלייה. (ראה לוח 2). שיעור המנהלים שציפו לירידה במצבת כח האדם היה הגבוה ביותר שנרשם במהלך סקר המעסיקים שהחל במחצית השנייה של שנת 1997 והוא מצביע על פסימיות רבה של מנהלים לגבי מגמות התעסוקה בשנת 2003.

המגמה הייתה דומה, אף כי הרבה יותר חריפה, לגבי הערכת השינוי בפעילות. קרוב למחצית המנהלים - 47%, ציפו לירידה בהיקף הפעילות ברבעון הבא לעומת 12% בלבד שציפו לשיפור בהיקף הפעילות. גם שיעור המנהלים שציפו לירידה בהיקף הפעילות היה הגבוה ביותר שנרשם במהלך סקר המעסיקים.